

AZIJA SREDI LJUBLJANE

Življenje Skuškovih zbirke

Helena Motoh in Nataša Vampelj Suhadolnik

195

Razstava *Azija sredi Ljubljane: Življenje Skuškovih zbirke*, ki je v Slovenskem etnografskem muzeju na ogled od konca maja 2024, po dolgih desetletjih ponovno celovito prikazuje Skuškovo zbirko, največjo zbirko vzhodnoazijskih predmetov v Sloveniji. Pripravil jo je Slovenski etnografski muzej v sodelovanju z Znanstveno-raziskovalnim središčem Koper (ZRS Koper), Oddelkom za azijske študije Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani (FF UL) in Inštitutom za arhitekturo in medije Tehniške univerze v Gradcu (TU Graz). Njeni avtorji so dr. Helena Motoh (ZRS Koper), dr. Nataša Vampelj Suhadolnik (FF UL), dr. Gerald Kozicz (TU Graz), Max Frühwirt (TU Graz) in mag. Ralf Čeplak Mencin (SEM). Nastala je v okviru raziskovalnih projektov *Vzhodnoazijske zbirke v Sloveniji: Vpetost slovenskega prostora v globalno izmenjavo predmetov in idej z Vzhodno Azijo* (J7-9429 ARRS) in *Življenje Skuškovih zbirke: Od dnevne sobe do virtualnega muzeja* (J6-4618 ARIS FWF).

Razstava je na ogled v treh sobah v pritličju razstavne hiše SEM. Vstop na razstavo hkrati predstavlja sprehod skozi usodo Skuškovih zbirke od zgodnjega 20. stoletja do danes in skozi izjemno zanimivi življenjski zgodbi njenih lastnikov: Ivana Skuška ml. (1877–1947), ki je zbral večino predmetov, ki jih v tej zbirki danes hrani SEM, in njegove žene, Japonke Tsuneko Kondō Kawase (1893–1963), ki je kot njegova vdova za zbirko skrbela vse do svoje smrti leta 1963, ko je predmete prevzel SEM. Časovnica nas po hodniku pripelje do simbolnega vstopa na razstavo, ogromnega bronastega gonga iz leta 1675, ki ga v vzhodnoazijski kulturi uporabljajo kot glasbeni instrument. Udarec po njem naznanja tudi začetek izvajanja pomembnih ritualnih dejavnosti, njegova umestitev na začetek razstavnega prostora pa s tem simbolno ponazarja začetek potovanja skozi kitajsko in japonsko kulturo ter zgodbo lastnikov razstavljenih predmetov.

V prvi sobi so predstavljeni nastanek in potovanje zbirke, življenje Ivana Skuška v Pekingu in umetnostni trg, ki je omogočal nakup cenovno ugodnih in kakovostnih predmetov. V ospredju je prvič razstavljena in restavrirana maketa kitajske hiše, po kateri naj bi Ivan Skušek ml. zgradil svoj muzej. Ivan je namreč imel velikopotezni načrt, da bo v Ljubljani zgradil kitajski muzej v stilu tradicionalne kitajske arhitekture in je v ta namen pripeljal maketo kitajske stavbe, okrasne predelne stene, ki so krasile notranjščino

Orožje, maketa in gong (foto Blaž Verbič, Dokumentacija SEM)

kitajske premožnejše elite, ter posamezne sestavne dele za okna in vrata, ki jih je dal izdelati že v Pekingu. Maketa je bila vse od prihoda v Ljubljano razstavljena na številne majhne koščke in je bila prvič v celoti restavrirana in sestavljena jeseni 2023 v sodelovanju s kitajskima restavratorjema Shi Sunmingom in Bao Jiejem iz Muzeja Prepovedanega mesta v Pekingu. Ravno tako so bile prvič po prihodu v Slovenijo sestavljene nekatere rezljane predelne stene, ki krasijo razstveni prostor na prehodu iz prve sobe v drugo. Okrasne stene sta preučila in sestavila restavratorja Huang Qicheng in Hou Tenglong, ravno tako iz Muzeja Prepovedanega mesta v Pekingu. Restavratorsko ekipo je spremljal tudi kustos Guo Fuxiang, ki je skupaj z avtoricama prispevka intenzivno raziskoval in analiziral kitajske predmete.

Skuškov interes do kitajskih arhitekturnih elementov se odraža tudi v zbranih keramičnih strešnikih, ki so krasili strehe in jih varovali pred ognjem in zlimi duhovi, ter albumih z natančno in s fotografijami opremljeno arhitekturno raziskavo Prepovedanega mesta, ki sta jo takoj po boksarski vstaji leta 1901 izvedla tokijski cesarski muzej in univerza.

Na kakšen način je potekalo Skuškov zbiranje, je sicer še predmet raziskovanj, a ohranjeni seznam izpričuje, je imel že leta 1917 40 zabojev najrazličnejših predmetov. Do leta 1920 se je seznam povečal še za 35 zabojev. Predmeti v njih niso bili sistematično urejeni, temveč je bilo v enem zaboju npr. vse od pohištvenih kosov, pripomočkov za kajenje opija do budističnih kipcev in svetilk. Tako si tudi v razstavljenem zaboju, ki smo ga našli na podstrešju zadnjega stanovanja zakoncev Skušek na Strossmayerjevi 3, obiskovalke in obiskovalci lahko podrobneje ogledajo nabor različnih predmetov, od uradniških našitkov na oblačilih, keramičnih strešnikov in vse do meča iz kovancev.

V nadaljevanju je poleg fotografskega gradiva, ki zakonca Skušek prikazuje v Pekingu, in nekaj Ivanovih osebnih predmetov posebej izpostavljeno tudi vprašanje

izvora posameznih predmetov. Skuškova sta bila prepričana, da so nekateri izmed njih cesarskega izvora, a za zdaj to lahko potrdimo le za svileno pregrinjalo, ki je nekoč krasilo prostore zadnje cesarice vdove Cixi v Prepovedanem mestu. Drugi razstavljeni predmeti, ki so morda prišli iz cesarskih palač, so še leseni okvir za ogledala z bogato rezljano motiviko srečenosnih znamenj, železni gong in nekaj porcelanastih vaz s cesarskim žigom.

Druga soba je posvečena obdobju, ko sta zakonca Skušek, ker se njuni načrti za »azijski muzej« niso uresničili, dobesedno živela v zbirki. Nenavadna situacija »bivalnega muzeja« je bila še bolj izrazita potem, ko je Tsuneko po Ivanovi smrti zbirko formalno prepustila državi, dejansko pa je postala uradna kustosinja zbirke v svojem stanovanju. V drugi sobi razstave je tako najprej predstavljena natančna rekonstrukcija središča tega »bivalnega muzeja«, njune dnevne sobe. Izdelana je z originalnimi predmeti iz zbirke, postavitev pa je v vseh podrobnostih posneta po fotografskem in filmskem materialu z zadnje lokacije, Strossmayerjeve 3. V njunih zaporednih stanovanjih je bilo nekaj elementov vselej prisotnih v tej napol muzejski postavitvi: kredenca z bogato zbirko budističnih kipcev, omara tipa *duobaoge* (dobesedno »omara številnih zakladov«) z razstavljenimi kuriozitetami in osrednja miza s kipcem Smejočega bude. Postavitev budističnih kipcev je na razstavi zato še posebej natančno predstavljena, predmeti iz omare kuriozitet (med drugim tobačne in opijske pipe, golobje piščali, kletke za čričke, hobencček iz človeških lobanj) pa so postavljeni na ogled bližje obiskovalcu v posebni vitrini.

Rekonstrukcija dnevne sobe iz Skuškovega stanovanja (foto Blaž Verbič, Dokumentacija SEM)

Svilena oblačila in postelja z baldahinom (foto Blaž Verbič, Dokumentacija SEM)

Drugi del druge sobe je posvečen Tsuneko in oblikovan kot njena spalnica v zadnjem obdobju njenega življenja. Razstavljen je njen portret, ki ga je naslikala ljubljanska slikarka Jela Trnkoczy, njeni kimoni in pasovi *obi*, cigaretnici, pahljače in pudrnica. Predstavljeni so tudi njena izjemna aktivnost v kulturnem življenju Ljubljane in tedanje Jugoslavije, predavanja, njeni nastopi na radiu, njeno poučevanje japonskega in kitajskega jezika in še marsikaj.

Tretja soba je posvečena pomenu, ki ga je Skušкова zbirka imela za kulturne in intelektualne kroge tedanje Ljubljane, Slovenije in Jugoslavije. Družinska in družabna mreža, spletena okrog zakoncev Skušek je namreč vključevala številne pomembne osebnosti tistega časa in zbirka kitajskih in japonskih predmetov je za mnoge od njih predstavljala vir informacij o Vzhodni Aziji ter o kitajski in japonski umetnosti in kulturi. Med njimi je zagotovo treba omeniti Jožeta Plečnika, Božidarja Jakca, Gabrijela in Marlenko Stupica.

Pri Skuškovih so lahko poleg številnih zanimivih predmetov občudovali tudi izjemno kakovostno zbirko pohištva, ki je še posebej izpostavljena v drugi in tretji sobi. Vidimo lahko že omenjeno omaro kuriozitet, kredenco z budističnimi kipci, visoki garderobni omari za hranjenje oblačil z rezljanimi podobami zmajev in feniksov, okrogli mizi, pisalno mizo, podstavne kvadratne mizice in stole. Med temi še posebej izstopa t. i. vrtnični stol oz. učenjaški stol, ki s svojo oglato obliko in nizkim naslonjalom onemogoča udobno namestitev in je bil tako primeren le za vestno delo učenjakov, manj pa za počitek in sprostitve. V prvi sobi je na ogled tudi leseno stojalo za ogledalo, v drugi pa postelja z baldahinom z bogatimi rezbarijami in slonokoščnimi intarzijami, ki jo krasijo svilene slike z ljubezensko vsebino. Skušкова zbirka pohištva je ena redkih tovrstnih zbirk, ki so bile zbrane v zgodnjem 20. stoletju. Kitajsko leseno pohištvo je namreč večjo mednarodno pozornost doseglo šele sredi 20. stoletja, zato Ivana Skuška lahko

uvrščamo med pionirje pri odkrivanju njegovih elegantnih linij. Bogato rezljana motivika prikazuje zmaje, leve, ptice, cvetje, nesmrtnike in srečenosne motive z željami po zdravju, dolgoživosti, bogastvu, zadovoljstvu in potomstvu, ki izhajajo iz daoistične, budistične in konfucijanske tradicije.

Za raziskavo izvornega obsega in zasnove Skuškovske zbirke pa je bil ključen tudi pogled onkraj danes ohranjene muzejske zbirke. V sodelovanju z raziskovalno skupino projekta *Življenje Skuškovske zbirke* je SEM v mesecih pred razstavo objavil javni poziv posameznikom, ki imajo doma kakšen predmet, za katerega menijo, da izvira od Skuškovih, ali pa imajo na zakonca Skušek še kakšen osebni spomin. Odziv je bil izjemen in številni so bili pripravljeni predmete tudi posoditi za razstavo. Ti predmeti, ki so razstavljeni v dveh posebnih vitrinah, tako odstirajo pogled v tisti del Skuškovske zbirke, ki je v zasebni lasti, in omogočajo povsem novo razumevanje izvornega obsega zbirke.

Razstava v tej sobi vključuje tudi več video materialov. Med njimi so dokumentarni posnetek Skuškovske zbirke v produkciji Filmskih novosti iz leta 1957, na osnovi katerega je tudi izdelana rekonstrukcija dnevne sobe zakoncev Skušek v prejšnjem prostoru, televizijska predstavitev zbirke v muzeju Goričane iz leta 1968 v oddaji *Kalejdoskop*, kratki dokumentarni film *Muzej, ki ga ni bilo* iz leta 2024 in televizijski prispevek iz oddaje *Osmi dan* o restavriranju kitajske makete. Ta predstavi restavratorski projekt, ki je v SEM potekal jeseni 2023 v sodelovanju s Palačnim muzejem iz Pekinga.

V zaključnem delu razstave so predstavljene inovativne možnosti, ki jih odpirajo digitalne tehnologije. Ta del sta oblikovala soavtorja razstave dr. Gerald Kozicz in Max Frühwirt s Tehniške univerze v avstrijskem Gradcu. Predstavljeni so 3D modeli in načini, kako jih je mogoče uporabiti za raziskovanje in predstavljanje predmetov z videom ali s tehnologijo AR (augmented reality, obogatene resničnosti).

Razstavo popestri tudi otroški kotiček, kjer so med drugim predstavljeni izdelki otrok iz Vrteca Pod Gradom. Vrtec je v stavbi že od leta 1948, tako da je poldrugo desetletje sobival v isti stavbi z zbirko.¹ V celoletnem programu »Vrtec, ki je bil muzej« v okviru projekta *Življenje Skuškovske zbirke: Od dnevne sobe do virtualnega muzeja* so otroci spoznavali zgodovino stavbe na Strossmayerjevi 3, kjer sta zakonca Skušek živelata od leta 1945: Tsuneko je moža, ki je umrl leta 1947, preživela kar za 16 let, umrla je januarja 1963. Na razstavi so reproducirane risbe otrok, ki so nastale kot prerisi portretnih fotografij Tsuneko.

Besedila za razstavo so prispevali različni strokovnjaki s področja azijskih študij in zgodovine: dr. Tina Berdajs, mag. Ralf Čeplak Mencin, Max Frühwirt, dr. Klara Hrvatin, dr. Gerald Kozicz, dr. Helena Motos, dr. Chikako Shigemori Bučar, dr. Nataša Vampelj Suhadolnik, dr. Maja Veselič in dr. Nataša Visočnik Gerželj ter študentke Oddelka za azijske študije Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani: Ajda Pristovšek Podergajs, Wang Liang in Lucija Berčič. Oblikovanje razstave je delo skupine RAKETA, pri čemer so sodelovali Katjuša Kranjc, Maja Horvat in Rok Kuhar. Vizualno interpretacijo vsebine razstave in celostno podobo pa je zasnovala Danijela Grgić iz studia DGDESIGN. Pomemben del razstave so tudi analize fotografskega gradiva, ki jih je opravil Bojan

¹ Op. ur.: Glej tudi članek o razstavnih dejavnosti Muzeja neevropskih kultur Goričane, posebno strani 127–129.

Šibenik. Fotografije in slikovno gradivo so prispevali različne ustanove in posamezniki, med njimi Janez Lombergar, Angelika Hribar, Pokrajinski muzej Kočevje, Pomorski muzej »Sergej Mašera« Piran, Academia Sinica, Zgodovinski arhiv Ljubljana ter soavtorici razstave dr. Nataša Vampelj Suhadolnik in dr. Helena Motoh.

Razstavo sofinancirajo Agencija za raziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS), Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije (MK) in Avstrijska znanstvena fundacija (FWF). Partner spremljevalnega programa razstave je Konfucijev inštitut Ljubljana. Razstava bo na ogled do 31. avgusta 2025, spremlja jo tudi bogat program predavanj in delavnic.²

2 <https://www.etno-muzej.si/sl/razstave/azija-sredi-ljubljane-zivljenje-skuskove-zbirke>.